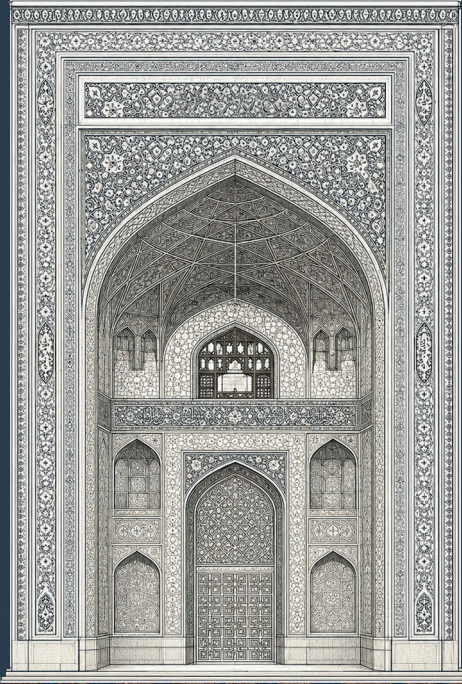
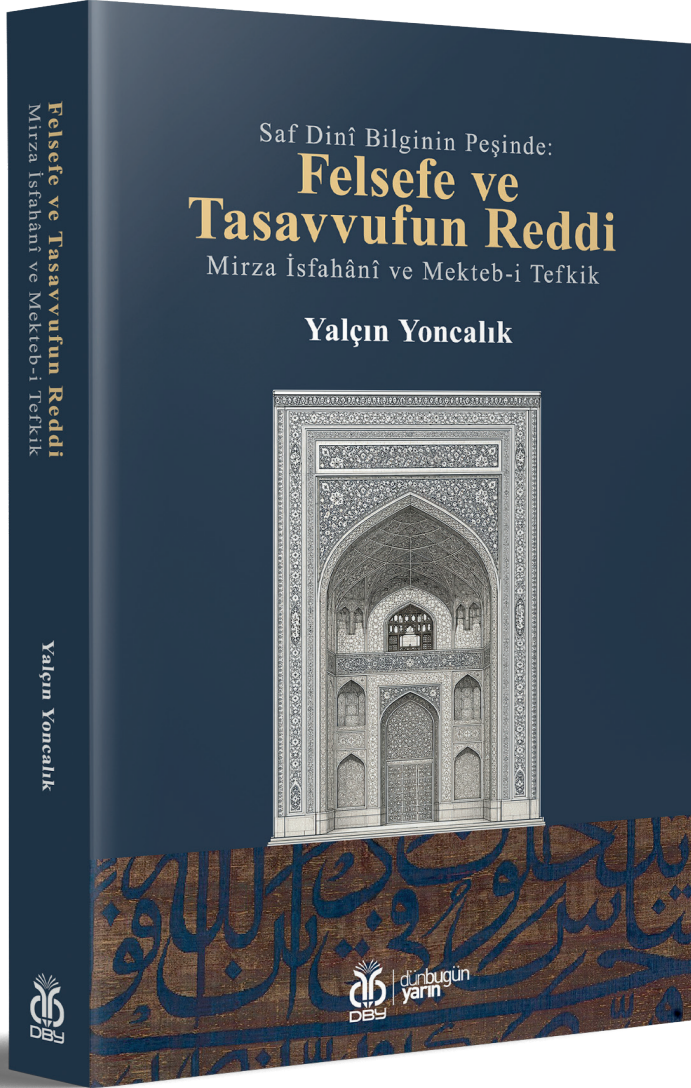

Saf Dinî Bilginin Peşinde:
**Felsefe ve
Tasavvufun Reddi**
Mirza İsfahânî ve Mekteb-i Tefkik

Yalçın Yoncalık

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2026, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 528

Araştırma-İnceleme: 51

ISBN 978-625-8686-42-5

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2026

Yazar: Yalçın Yoncalık

Editör: Mehmet Dalkılıç

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Kapak: Yasin Çetin

Baskı/Cilt:

Birlik Baskı Ozalit San. Tic. Ltd. Şti.

(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Yoncalık, Yalçın

Saf Dini Bilginin Peşinde: Felsefe ve Tasavvufun Reddi Mirza İsfahânî ve Mekteb-i Tefkik

Yazar: Yalçın Yoncalık (Dr.) Editör: Mehmet Dalkılıç (Prof. Dr.)

İstanbul: DBY Yayınları, 2026.

336 s. ; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 528) Dizin var

ISBN 978-625-8686-42-5

1- İlahiyat 2- Mezhepler Tarihi 3- İran 4- Şîa 5- Ahbârîyye 6- Mekteb-i Tefkik

Bu kitap, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Mezhepleri Tarihi Ana Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Mehmet Dalkılıç danışmanlığında hazırlanan "Mirza Mehdi İsfahânî'nin Din Yorum Biçimi" isimli doktora tezinin gözden geçirilerek kitaplaştırılmış halidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Ön Söz	9
Kısaltmalar Listesi.....	12
Giriş	13

Birinci Bölüm

Mirza İsfahânî'nin Yaşadığı Döneme Genel Bir Bakış

A. XIX. ve XX. Yüzyıllarda İran.....	27
1. XIX. ve XX. Yüzyıllarda İran'da Siyasi Durum	28
2. Dinî ve Sosyal Durum.....	45
a) Ahbârîyye	47
b) Usûliyye.....	52
c) Şeyhiyye.....	58
d) Bâbîlik ve Bahâîlik	60
B. Mirza İsfahânî'nin Hayatı, İlmi Kişiliği ve Eserleri	66
1. Mirza İsfahânî'nin Düşünsel Teşekkülü ve Eğitim Süreci.....	66
2. Mirza İsfahânî'nin Telifleri.....	77
3. Mirza İsfahânî'nin Hocaları ve Talebeleri	86
a) Hocaları.....	86
b) Talebeleri.....	90
Değerlendirme:.....	95

İkinci Bölüm

Mirza İsfahânî ve Tefkik Ekolü

A. Mirza İsfahânî'nin Yaşadığı Dönemde Felsefe-Tasavvuf Karşıtlığının Şii İlim Havzalarındaki Durumu	97
B. Mirza İsfahânî'nin Dinî Düşüncesinin Temel Esasları	103
C. Tefkik Ekolü'nün İsimlendirme Meselesi	107
D. Tefkik Ekolü'nün Teşekkül Süreci	109
E. Tefkik Ekolü'nün Geçirdiği Evreler	111
1. Birinci Dönem: Mirza İsfahânî ve İlâhî İlimlerde Felsefe ve Tasavvuf Karşıtlığı	113
2. İkinci Dönem: Mirza İsfahânî'nin Yakın Talebelerinde Felsefe ve Tasavvuf Karşıtlığı	117
a) Şeyh Müctebâ Kazvînî	118
b) Şeyh Mahmud Halebî	122
c) Mirza Cevâd Tehrânî	123
d) Muhammed Bâkır Melikî Miyâncî	124
e) Mirza Hasan Ali Morvârid	127
3. Üçüncü Dönem: İnkârdan Kabule Felsefe Karşısındaki Tutum Değişikliği	128
a) Muhammed Rezâ Hekîmî	128
b) Seyyid Ca'fer Seyyidân	133
F. Mirza İsfahânî'nin Dinî Düşüncesine Yöneltilen Eleştiriler	136
G. "Yeni Ahbârilik" Yakıştırması	145
H. Mirza İsfahânî Çizgisinden Çıkan Yeni Bir Dinî Grup: Encümen-i Hüccetiye	153
1. Encümen-i Hüccetiye'nin Kuruluşu	154
2. Encümen-i Hüccetiye'nin Fikri Temelleri	165
Değerlendirme:	169

Üçüncü Bölüm

Ebvâbu'l-Hüdâ Adlı Eseri Bağlamında Mirza İsfahânî'nin

Dinî Düşüncesi

A. Ebvâbu'l-Hüdâ Hakkında	172
B. Yeni Bilgi Kaynağı Olarak Kur'an-ı Kerîm	175
C. Beşerî ve İlâhî İlimler Ayrımı	176
1. Bilgi, Lafız ve Hakikat İlişkisi	182
D. Mirza İsfahânî'nin Felsefe Karşıtlığı	187
E. Mirza İsfahânî'nin Tasavvufa Muhalefeti	203
1. Mucize ve Keramet	209
F. Mirza İsfahânî'nin Diğer Bazı Görüşleri	211
1. Nefs	211
2. Akıl ve İlim	223
3. Fitri Bilgi	237
4. Vücûd (varlık)	249
5. Mârifetullah	260
6. Sıfat-ı İlâhî: İlim ve Kudret	270
7. Tevhid	273
8. Mebde ve Yaratılış	279
9. Meşiet	283
10. Arş, Kürsî ve Kitâb-ı Mübîn	293
11. Bedâ, Takdîr ve Kazâ	304
12. Namaz	310
Değerlendirme:	314
Sonuç	317
Kaynakça	325
Dizin	333

Ön Söz

Bu çalışmada, yakın dönem Şîî-İsnâaşeriyye düşünce tarihinde önemli bir iz bırakmış olan Mirza Muhammed Mehdi Garavî İsfahânî'nin (1885-1946) hayatı ve dinî düşüncesi ile ideoloğu olduğu “Mekteb-i Tefkik” ekolü ve fikrî yapısı kendisine nispet edilen “Encümen-i Hüccetiye” cemiyeti, İslâm Mezhepleri Tarihi'nin araştırma yöntemleri kullanılarak incelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mirza İsfahânî'nin hayatı, tahsili, eserleri, hocaları ve talebeleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde, Mirza İsfahânî'nin yetiştiği çevrenin düşünce dünyasına etkisine dair bir arka plan oluşturulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, Mirza İsfahânî'den sonra talebeleri vasıtasıyla yaşatılan düşüncelerinin nasıl “Mekteb-i Tefkik” adıyla yeni bir dinî gruba dönüştüğü, Mekteb-i Tefkik'in geçirdiği fikrî dönüşüm ile temel esasları Mirza İsfahânî'nin görüşlerine dayanan “Encümen-i Hüccetiye” adlı yeni bir dinî grubun ortaya çıkış süreci ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Mirza İsfahânî'nin dinî düşüncesi son yazdığı eser kabul edilen *Ebvâbu'l-Hüdâ* bağlamında incelenmiştir. Bu eserde dile getirdiği felsefe ve tasavvuf karşıtı görüşler, müellifi günümüz Şîî Usûlî ulemâsından ayıran başlıca özelliklerden biri olarak öne çıkmaktadır. Burada ortaya koyduğu düşünce-

ler, kendisinden sonra yeni dinî grupların ortaya çıkmasına sebep olduğundan Mirza İsfahânî'nin İslam Mezhepleri Tarihi ve onun alt dalı olan Çağdaş İslâmî Akımlar açısından tanınması önem arz etmektedir.

Ebvâbu'l-Hüdâ eseri müellifin temel düşüncelerini ihtiva etse de Meşhed Âstân-ı Kuds-i Razavî Kütüphanesi'nde yazma hâlde muhafaza edilen *Takrirât* adlı eseri, Mirza İsfahânî'nin fikirlerini en açık biçimde dile getirdiği birinci el kaynak olarak dikkati çekmektedir. Söz konusu esere hem fizikî hem de dijital yollarla erişim imkânı bulunamaması nedeniyle, Mirza İsfahânî'nin dinî düşüncesinin tespitinde *Ebvâbu'l-Hüdâ* adlı eserin matbu nüshalarından yararlanılmıştır. Öte yandan söz konusu eserde de müellifin yazım üslubu ve çoğu zaman eleştirdiği felsefî meseleleri tam olarak ortaya koymadan görüşlerini beyan etmesi, konunun anlaşılmasında ciddi güçlükler doğurmuştur. Yine literatür taraması için yapmış olduğumuz İran yolculuklarının da eserin yazımında büyük faydalar sağladığını burada ayrıca belirtmek gerekir.

Bu vesileyle, çalışmamın başından sonuna kadar bütün aşamalarda tezimi dikkatle takip ederek kıymetli tenkit ve değerlendirmelerini paylaşan muhterem hocam Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ'a şükranlarımı arz ediyorum. Yine çalışmamızda ele aldığımız konuya dikkatimi çeken değerli hocam Prof. Dr. Adem ARIKAN'a; özellikle çalışmamızın son şeklini verme noktasında desteğini esirgemeyen Dr. Faruk MERGEN'e; çalışmamızın tashih ve redaksiyonunda destek veren Coşkun YILDIZ'a; akademik açıdan çalışmamızı satır satır gözden geçirerek kaynak temini konusunda elindeki tüm imkânları paylaşan Doç. Dr. Orhan GÜVEL'e ve Dr. Ünal ALDEMİR'e; Endnote referans yönetim sisteminde teknik destek sağlayan firma temsilcisi Kadir DİREN'e; çalışmanın kapak tasarımını yapan Ya-

sin ÇETİN'e; araştırmalarım esnasında çalışma ortamından istifade ettiğim Rami Kütüphanesi ile Medrese Davutpaşa Lisesi Araştırma Merkezi'nin kurucu ve çalışanlarına şükranlarımı sunarım.

Son olarak, çalışmalarımı tamamlamam yönünde sürekli telkinde bulunup moral ve motivasyon desteğini esirgemeyen muhterem valideme; sevgili çocuklarım Zehra, Ayşe Nazenin ve İsmail Eymen'e; bilhassa bu uzun ve yorucu süreçte gösterdiği sabır, fedakârlık ve sınırsız destek nedeniyle sevgili eşime en içten teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Yalçın YONCALIK
İstanbul, 2026

Kaynakça

- Abrahamian, Ervand: **A History of Modern Iran**, New York, Cambridge University Press, 2008.
- Açıkgenç, Alparslan: "Molla Sadrâ", **DİA**, Cilt:XXX, Ankara, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2020, s. 259-265.
- "Esfârü'l-Erbaa", **DİA**, Cilt:XI, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1995, s. 374-376.
- Akhavi, Shahrough: **Religion and Politics in Contemporary Iran: Clergy-State Relations in The Pahlavi Period**, Albany, State University of New York Press, 1980.
- Algar, Hamid: **Religion and State in Iran 1785-1906: The Role of the Ulama in the Qajar Period**, University of California Press, 1969.
- Algar, Hamid: "Bihbehânî, Muhammed Bâkır", **DİA**, Cilt:VI, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1992, s. 143.
- Anonim: "Hikmek u Ferzânegî; Negâhi-yi be Zendeğâni-yi Merhum Ağabozorg Hekim", **Negah-i Hovze**, Sayı:3 1374, s. 10-13.
- Arslan Meçin, Buşra: "Şeyh Ahmed Ahsâî'ye Göre Hurkulyâ", **Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi**, Cilt:11, Sayı:2, December 2020, s. 731-751.
- Âştiyânî, Seyyid Celaleddin: "Piyramun-i Tefekkur-i Aklî u Felsefî der İslâm", **Keyhan Endişe**, Cilt:I, 1364 hş., Mordad-Şehrîver, s. 12-25.
- Nakdî ber Tehâfütü'l-Felâsife-yi Gazzâlî**, Kum, Defter-i Tebliğât-i İslâmî-yi Hovze-yi İlmiyye-yî Kum, 1378 hş.
- Azimuşşan, Ali ve Rehnuma, Reza: **Bergirifte ez İhyager-i Hovze-yi Horesan: Gozerî ber Zendeğâni ve Âsar-ı Fakih-i Ehl-i Beyt Mirza Mehdi İsfahânî**, Tahran, Afaghe Ma'refet, 1399 hş.
- Bahşâyîşî, Abrurrahim Akikî: **Fukahâ-yi Nâmdâr-ı Şîa**, 2. Baskı, Kum, Kitaphane-yi Umumi-yi Ayetullah el-Uzma Meraşî Necefî, 1372 hş.
- Bâkî, Emâdeddin: **Der Şinaht-i Hizb-i Kâidîn-i Zaman**, y.y., Neşr-i Dâniş-i İslâmî, 1363 hş.
- Bâkırî, Aliekber: "İstılâh-i Hurekliyâ der Endişe-yi Şeyh Ahmed Ahsâî ve Suhreverdi", **Pejuheşha-yi Felsefî - Kelâmî**, Cilt:14, Sayı:1 2012, s. 199-217.
- Bâmdâd, Mehdî: **Şerh-i Hâl-i Ricâl-i İrân: Der Karn-i 12-13-14 hicrî**, 6 Cilt, Tahran, Zevâd, c. I.
- Banani, Amin: **The Modernization of Iran, 1921-1941**, Stanford, California Stanford University Press, 1961.
- Başkanlığı, Diyanet İşleri: **Kur'an-ı Kerim Meâli**, 12. Baskı, Ankara, DİB, 2011.

- Bilici, Faruk: “Renan, Ernest”, **DİA**, Cilt:XXXIV, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2007, s. 568–571.
- Browne, Edward G. : **Tarikh-i Jadid or New History of Mirza Ali Muhammad The Bâb**, Cambridge, 1893.
- Buhârî: **Sahih-i Buhârî**.
- Büyükkara, Mehmet Ali: **Çağdaş İslami Akımlar**, 7. Baskı, İstanbul, Klasik, 2018.
- Caferiyân, Resul: **Teşeyyü’ der Irak, Mercî’iyyet ve İran (yek murur)**, Muesese-yi Mutâleât-ı Târih-i Muâsır-ı İran, 1394 hş.
- Cebecioğlu, Ethem: **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, 3. Baskı, İstanbul, Anka Yayınları, 2005.
- Cohen, Ronen A.: **İran Hüccetiye Cemiyeti: 1950’lerden Günümüze İdeoloji ve Pratik**, Çev. Mehmet Toprak, İstanbul, İyidüşün Yayınları, 2014.
- Çehardehî, Murteza Müderrisî: **Muntehabî ez Târih-i Felâsife-yi İslam**, Tahran, Ketabfurûşi-yi Furûğî, 1353 hş.
- Dalkılıç, Mehmet: **İslam Mezheplerinde Ruh**, 2. Baskı, İstanbul, İz, 2012.
- Dâmeğânî, Ahmed Mehdevî: **Tarihçe-yi Muhtasari ez Hovze-yi Mubareke-yi İlmiyye ve Ruhaniyet be Ma’na-yi e’am der Meşhed-i Mukaddes**, Ed. Aliekber Kevserî, Kum, Neşr-i Mearif-i Ehl’i-Beyt, 1396 hş., s. 113–143.
- Yâd-ı Yârân u Katrehâ-yi Bârân**, Ed. Aliekber Kevserî, Kum, Neşr-i Mearif-i Ehl’i-Beyt, 1396 hş., s. 95–112.
- Dinani, Gulamhüseyn İbrahimi: **Mâcerâ-yi Fikri Felsefî der Cihân-ı İslam**, III Cilt, 3. Baskı, Tahran, Tarh-ı Nov, 1385 hş.
- Durusoy, Ali: “Vücûd”, **DİA**, Cilt:XLIII, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2013, s. 137–139.
- el-Emin, Muhsin: **A’yânü’s-Şî’a**, Ed. Hasan el-Emin, thk. Hasan el-Emîn, XII Cilt, Beyrut, Dâru’t-taaruf, 1403 h., c. 9.
- A’yânü’s-Şî’a**, Ed. Hasan el-Emin, XII Cilt, Beyrut, Dâru’t-Taaruf, 1983, c. 3.
- el-Hillî, İbnü’l-Mutahhar : **Keşfü’l-murâd fî şerhi Tecridi’l-i’tikâd**, thk. Seyyid İbrahim Musevî Zencânî, 3. Baskı, Kum, Şekûrî, 1372 hş.
- el-Kayserî, Dâvûd: **Şerh-i Fusûsü’l-Hikem**, Ed. Seyyid Celaledin Âştîyânî, Tahran, İntişârât-ı İlmi ve Ferhengî, 1375 hş.
- el-Meclisî, eş-Şeyh Muhammed Bâkır b. Muhammed Takî: **Bihârü’l-Envâr**, Müessesetü’l-vefâ, 1403 h.
- Emiroğlu, İbrahim: **Klasik Mantığa Giriş**, 5. Baskı, Ankara, Elis, 2009.

- Erdekânî, Hasan İslâmî: **Sevdâ-yi Tefkik: Costarhâ-yi der Sunnet-i Fikrî, Revişşenâsi ve Şahsiyethâ-yi Mekteb-i Tefkik**, Tahran, Neşr-i Kergedan, 1397 hş.
- Ruya-yı Hulûs: Bâzhânî-yi Mekteb-i Tefkik**, Kum, Bustan-ı Ketab, 1387 hş., s. 363.
- eş-Şehrîstânî, Muhammed: **el-Milel ve’n-Nihal**, Ed. Mehmet Dalkılıç, Çev. Mustafa Öz, 3. Baskı, İstanbul, Litera, 2014.
- eş-Şerîf, Mollamuhammed Bâkır: **Câmi’uş-şevâhid**, İsbahan, Matbaatu’l-muhammediyye, t.y.
- Feyzeferâ, Davud ve Ercinî, Hüseyin: “Baztovlîd-i Endîşe-yi Ahbârîgerî der Asr-ı İnkılâb-ı İslâmî (Çâlişhâ ve Tehdidhâ)”, **Mutâlaat-ı İnkılâb-ı İslâmî**, Cilt:15, Sayı:54 2018, s. 89–108.
- Fiğlalî, Ethem Ruhi: **Çağımızda İtikadî İslâm Mezhepleri**, 4. Baskı, Ankara, Selçuk, 1990.
- Gurci, Ebu’l-Kâsım: **Târih-i Fıkh ve Fukahâ**, Tahran, Sâzmân Mutâlaa, 1379 hş.
- Hâdî, Rabbânî: **Ketabşenâsi-yi Tavsîfi: Mekteb-i Tefkik**, Kum, Pejuheşgâh-ı Ulûm u Ferhen-i İslâmî, 1392 hş.
- Hâirî, Abdülhâdî: **Teşeyyü ve Meşrutîyet der İran ve Nakş-i İrânîyân-ı Mukîm der Irak**, Tahran, İntişarat-ı Emir Kebir, 1364.
- Halebî, Şeyh Mahmud: **Durûs-i Maârif-i İlâhiyye**, Âstân-ı Kuds-i Razavî Kütüphanesi, Meşhed, t.y.
- Halebî, Şeyh Mahmud: **Takrirât fî usûli’l-fıkh**, Âstân-ı Kuds-i Razavî Kütüphanesi, Meşhed, t.y., el yazma numarası: 12454.
- Hâmeneî, Seyyidalî: **Gozâriş-i ez Sâbika-yi Tarihi ve Evzâ-yi Kununî Hovze-yi İlmiyye-yi Meşhed**, Meşhed, Kongre-yi Cihanî-yi Hazreti Rezâ, 1365 hş., s. 21–29.
- Hatibi, Mehdi Bağban: **Endişenâme-i Fakih-i Ehl’i-Beyt Ayetullah Mirza Mehdi İsfahânî**, Kum, Neşr-i Meârif-i Ehl’i-Beyt, 1396 hş.
- Hekîmî, Muhammed Rezâ: **Makâm-ı Akl (Akl-ı Hod Bunyâd-ı Dinî)**, Eds. Muhammed Kazım Haydarî, Muhammed İsfendiyârî, Kum, Dalile-ma, 1383 hş.
- Mekteb-i Tefkik**, 8. Baskı, Kum, Dalile-ma, 1400 hş.
- “Mekteb-i Tefkik”, **Keyhan Ferhengî**, Cilt:9, Sayı:12 h.ş. 1371 hş.
- Hillî el-, İbnü’l-Mutahhar ve es-Süyûrî, Mikdâd b. Abdullah: **en-Nâfi’ yevme’l-haşr fî şerhi el-Bâbü’l-hâdî ‘aşer**, thk. Şeyh Muhsen es-Sadr er-Rıdvânî, Kum, İntişârât-ı Allâme, h.ş. 1369/1990.
- Hosrovpénah, Abdülhüseyn: **Ceryan Şenâsi-yi Fikri-yi İran-ı Muasır**, Muesese-yi Ferheng-i Hikmet-i Novin-i İslami, 1388 hş.

- Ceryan Şenâsi-yi Zıddı Ferhenghâ, Kum, Talim ve Terbiye-ti İslâmî, 1390 hş.
- İşlak, Halil: “İmâmiye Şiası’nda Merci-i Taklîd Seçimi: Teorik ve Pratik Açıdan Değerlendirme”, **Bilimname**, Cilt:2018, Sayı:36 2018, s. 375–397.
- İbnü’l-Arabî, Muhyiddin: **Fusûsü’l-Hikem**, Ed. Ebu’l-‘alâ Afîfî, 2. Baskı, Tahran, Zehra, 1370 hş.
- İrşâdî-niyâ, Muhammed Reza: **Nakd u Berresi-yi Nazariye-yi Tefkik**, Kum, Bustân-ı Ketâb, 1382 hş.
- Ez Medrese-i Maarif tâ Encumen-i Huccetiye ve Mekteb-i Tefkik: Nakd u Berresi-i Mebânî-yi Fikrî-i Medrese-yi Maarif-i Horâsân, Encumen-i Huccetiye ve Tefkikgerâyân**, 2. Baskı, Kum, Bustân-ı Ketâb, 1386 hş.
- İsfahânî, Mirza Mehdi: **Ebvâbu’l-Hüdâ (Yezdî nüshası)**, thk. Seyid Muhammed Bâkır Necefî Yezdî, Çev. Seyid Muhammed Bâkır Necefî Yezdî, Meşhed, Çaphane-yi Said, 1364 hş.
- Ebvâbu’l-Hüdâ (Fâikî nüshası)**, Ed. Hasan Cemşidi, Kum, İntişarat-ı Bostan-ı Kitab, 1385 hş.
- Ebvâbu’l-Hüdâ**, Ed. Hüseyin Mufid, thk. Hüseyin Müfid, 2. Baskı, Tahran, Monir, 1394 hş.
- el-Usûlu’l-vasit / Misbâhu’l-Hüdâ**, Kum, Maârif-i Ehl-i Beyt, 1397 hş.
- Maârifü’l-Kur’an**, 4 Cilt, Kum, Maârif-i Ehl-i Beyt, h.ş. 1397 hş.
- Ebvâbu’l-Hüdâ**, Kum, Maârif-i Ehl-i Beyt, 1398 hş.
- Envâru’l-Hidaye / el-Kazâ ve’l-Kader ve’l-Bedâ**, Kum, Maârif-i Ehl-i Beyt, 1398 hş.
- el-İftâ-u vet’Taklid / el-Mevâhibü’s-Seniyye / es-Sevârimü’l-Akliyye**, Kum, Maârif-i Ehl-i Beyt, 1398 hş.
- el-Kur’an ve’l-Furkân fî Vech-i İ‘cazu’l-Kur’ani’l-Mecid / İ‘caznâme**, Kum, Maârif-i Ehl-i Beyt, 1398 hş.
- Hilkatu’l-Avâlim / Gâyetu’l-Münâ**, Kum, Maârif-i Ehl-i Beyt, 1398 hş.
- İ‘cazu’l Kur’an**, Merkez-i Esnâd-ı Âstân-ı Kuds-i Razavî, Meşhed, t.y., el yazma numarası: 12412.
- Takrirât**, thk. Şeyh Mahmud Halebî, Âstân-ı Kuds-i Razavî Kütüphane-si, Meşhed, t.y., el yazma numarası: 12480.
- Kazvinî, Şeyh Müctebâ: **Beyânu’l-Furkân: fî Meâdi’l-Kurân**, thk. Abbasali İslâmî Vâiz-i Sebzvârî, 5 Cilt, Tahran, Merkez-i Câmia-yi Ta’limât-i İslâmî, 1373 hş., c. III.
- Beyânu’l-Furkân: fî Tevhîdi’l-Kurân**, thk. Seyyid Ca’fer Seyyidân, 5 Cilt, Kum, Delil-i Mâ, 1392 hş., c. I.

- Kefâî, Abdülhüseyn Mecid: **Mergi der Nur; Zendegâni-yi Âhund-u Horâsânî**, y.y., Ketabfurûşi-yi Zuvvâr, 1359 hş.
- Kolektif: **Şenahname-i fakih-i Ehl’i-Beyt Ayetullah Mirza Mehdi İsfahânî**, Ed. Aliekber Kevserî, Kum, Neşr-i Mearif-i Ehl’i-Beyt, 1396 hş.
- Komisyon: İran İslam Cumhuriyeti Anayasası, Çev. Dr. Hüseyin Hâtemî, İstanbul, Çağrı, 1980.
- Komisyon: **Sahife-yi İmam**, Tahran, Müessese-yi Tanzim ve Neşr-i Âsar-ı İmam Humeynî, 1378 hş., c. 21.
- Kuçânî, Âga Necefî: **Seyâhat-i Şark yâ Zendegi-nâme-yi Âga Necefî Kuçânî**, Ed. Ramazan Ali Şâkerî, Tahran, Emir Kebir, 1370 hş.
- Kummî-el, Ebû Halef Sa’d b. Abdullah el-Eş’arhî ve Nevbahtî, Ebû Muhammed el-Hasan b. Mûsâ en-: **Şii Fırkalar; Kitâbu’l-Makâlât ve’l-Fırak - Fıraku’s-Şia**, çev. H. Onat v.d., Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2004.
- Kummî, Ebumuhammed Vekilî: “Teşkilât-ı Mezhebi-yi Şia”, **Danışgâh-i Tahran**, 1345 hş.
- Kummî, Mirza Ebû’l-Kâsım: **el-Kavânînu’l-muhkeme fî’l-usûli’l-mutkane**, IV Cilt, Dâru’l-Mehcetü’l-beyzâ, 1431 h., c. 1.
- Küçükaşcı, Mustafa Sabri: “Sakîfetü Benî Sâide”, **DİA**, Cilt:XXXVI, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2009, s. 11–12.
- Küleynî, eş-Şeyh: **el-Kâfi**, Eds. Ali Ekber Gaffârî, Muhammed Âhundî, c. I, 4. Baskı, Tahran, Dâru’l-kütüb el-İslâmiyye, 1407 h.
- Maghsoodi, Hamid Reza: “The Role of ‘aql in the Thought of Mirzâ Mahdî İsfahânî”, University of Exeter, Arab and Islamic Studies, uk, 2018.
- Mehdevî, Seyyid Muslihiddin: **Tarih-i ilmî u İctimâi’yi İsfahan der Karn Ahîr**, I Cilt, y.y., el-Hidâye, 1368 hş., c. 3.
- Mehdevî, Seyyid Muslihiddin: **Danışmendân ve Bozorgân-ı İsfahan**, Eds. Rahim Kasimî, Muhammedrezâ Nilfuruşâns, Cilt:I, İsfahan, Guldeste, 1383–1384 hş.
- Meşkûr, Muhammed Cevâd: **Ferheng-i Fırak-ı İslâmî**, 2. Baskı, Meşhed, Âstân-ı Kuds-i Razavî, 1372 hş.
- Miyâncî, Muhammed Bâkır Melikî: **Tevhidü’l-İmâmiyye**, Tahran, Sâzmân-ı Çâp u İntişârât, 1415 h.
- Moin, Baqer: **Son Devrimci Ayetullah Humeyni**, Çev. Osman Cem Öner toy, Ankara, Elips, 2005.
- Morvârid, Mirza Hasanali: **Tenbihât Havle’l-Mebde’ ve’l-Me’âd**, Meşhed, el-Atabetu’r-Radaviyyetu’l-Mukaddese, 1418 h.
- “Musâhabe bâ Âyetullah Müderris Hâşimî”, “Musâhabe bâ Âyetullah Müderris Hâşimî”: “Musâhabe bâ Âyetullah Müderris Hâşimî”, **Hovze**, Sayı:47.

- Musevî, Seyyid Muhammed: Âyin ve Endîşe: Berresi-yi Mebânî ve Didgâhhâ-yi Mekteb-i Tefkik, Tahran, Hikmet, 1382 hş.
- Muzafferî, Hüseyin: **Bunyân-ı Mersus: Felsefe-i İslâmî ez Negâh-i Mekteb-i Tefkik**, Muessese-i Âmuziş u Pejuheşî-yi İmam Humeyni, 1386 hş.
- Müderriş, Abdurrahman Mirza: **Târih-i Ulemâ-yi Horâsân**, Ed. Muhammed Bâkır Sâ'idî Horâsânî, Meşhed, Ketabfurûşî-yi Diyânet, 1341 hş.
- Nashat, Guity: **The Origins of Modern Reform in Iran, 1870–80**, University of Illinois Press, 1982.
- Nasr, Seyyid Hüseyin: “İslâm Felsefesinde Varlık, Mahiyet ve Ontoloji Sorunu”, Çev. Arife Ünal Süngü, **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:36, 01 Haziran 2016, s. 167–189.
- Nemâzî Şahrûdî, Ali: **Müstedrek-i Sefinetu'l-Bihâr**, I Cilt, Kum, Defter-i İn-tişârât-ı İslâmî, 1377 hş., c. 10.
- İbn Mâce: **es-Sünen**.
- İbn Manzûr: **Lisânu'l-Arab**, Beyrut, Dâru Sâdir, 2003.
- Öz, Mustafa: “Meşhed”, **DİA**, Cilt:XXIX, Ankara, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2004, s. 363–365.
- “Şeyhiyye”, **DİA**, Cilt:XXXIX, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2010, s. 84–86.
- “İmâmiyye”, **DİA**, Cilt:XXII, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2000, s. 207–209.
- Razavî, Seyyid Mikdad Nebevî: **Mekteb-i Şeyhiyye: der Nigâh-i Mekteb-i Maarif-i Horâsân**, 2. Baskı, Tahran, Negâh-i Muâsir, 1397 hş.
- Mirza Mehdi İsfahânî: ez Mekteb-i Sülûki-yi Sâmerrâ tâ Mekteb-i Maârif-i Horâsân**, 2. Baskı, Tahran, Negâh-i Muâsir, 1397 hş.
- Rizvi, Sajjad H.: “Only the Imam Knows Best” The Maktab-e Tefkik’s Attack on the Legitimacy of Philosophy in Iran”, **Journal of the Royal Asiatic Society**, Cilt:22, Sayı:3–4 2012, s. 487–503.
- Seyyidân, Seyyid Ca’fer: “Mekteb-i Tefkik Çe Migûyed?”, **Sefir**, Sayı:1, 1384 hş., s. 68–81.
- Subhânî, Ca’fer: **Menşur: Akâid-i İmâmiyye**, Kum, Tohid, 1398 hş.
- Sultanzade, Hüseyin: **Tarih-i Medâris-i İran: ez Ahd-i Bastân tâ Tesis-i Daru'l-Funûn**, Tahran, İntaşârât-ı Âgâh, 1364 hş.
- Şah Mansurî, Abbas: **Marifetşenâsî der Âsâr-ı Mirza Mehdi İsfahânî**, Tahran, Negâh-i Muâsir, 1397 hş.
- Şemsâbâdî, Hasan: “Kıyam-ı Gevherşad”, **Mutâlaat-ı Tarihî**, Sayı:29, 1389 hş., s. 115–141.
- Şerif Râzî, Muhammed: **Gencine-yi Danişmendân**, Ed. Aliakber Kevserî, Kum, Neşr-i Mearif-i Ehl’i-Beyt, 1396 hş., s. 43–48.

- Tabâtabâî, Muhammed Hüseyin: **İctihad ve Taklid der İslâm ve Şia**, Tahran, Sadra, 1397 hş.
- Tabâtabâî, Seyyid Mehdi: “Tedâvum u Esâlet der Endîşe-yi Şia: İrtibât-ı Mekteb-i Ahbârî ve Mekteb-i Tefkik”, **Fıkḥ**, Cilt:19, Sayı:74, 1391 hş, s. 166–200.
- Tabâtabâî, Seyyid Muhammed: “Nakd-i Mekteb-i Tefkik der Âsâr-i İmam Humeynî (Birinci Bölüm)”, **Huzûr**, Sayı:56, 1385 hş., s. 112–152.
- Tabersî et-, Mirza Hüseyin b. M. Taki Nûrî: **Müstedrekü'l-Vesâ'il**, Tahran, 1411 h./1991.
- Tabesî, Necmeddin vd.: “Humus”, **Dânişnâme-i Cihân-ı İslam**, Cilt:XVI, Tahran, Bünyad-i Dâiretü'l-maârif-i İslâmî, 1393 hş.
- Tahrânî, Muhammed Hüseyin Ağa Bozorg: **Tabakâtü A'lâmi's-Şi'a; Nukebau'l-Beşer fi'l-Karnî'r-Râbi' Aşar**, c. I, Meşhed, Dâru'l-Murtezâ, 1404 h.
- Tabakâtü A'lâmi's-Şi'a; Nukebau'l-Beşer fi'l-Karnî'r-Râbi' Aşar**, Ed. Seyyid Muhammed Tebatebâî Behbehânî, 5 Cilt, Tahran, Muze u Merkez-i Esnâd-i Meclis-i Şûrâ-yi İslâmî, Bunyâd-ı Pejuheşhâ-yi İslâmî (Meşhed), 1430 h., c. V.
- Tahrânî, Seyyid Muhammedhuseyn Huseynî: **Muttali'i Envâr; Ahvâlât u Âsâr-i Bozorgân u Urefâ-yi Billah**, 13 Cilt, Tahran, Mekteb-i Vahy, 2012, c. II.
- Takvâ, Seyyid Muhammed Ali vd.: “Ruykerdhâ-yi Siyasî-yi Mekteb-i Tefkik: ez Teyyid-i Nâbesâmânî ve Uzletgerâyî tâ Muşâreket der Mubâreza't-i İn-kılâb-i İslâmî”, **Rehyâft-i İnkılâb-i İslâmî**, Cilt:8, Sayı:26, 1393 hş., s. 91–110.
- Taylan, Necip: “Bilgi”, **DİA**, Cilt:VI, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1992, s. 157–161.
- Tebâtebâî, Hüseyin Müderrişî: **Mukaddime-yi ber Fıkḥ-ı Şia: Külliyyât u Ketâbşenâsî**, Çev. Muhammed Âsâf Fikret, Meşhed, Astân-ı Kuds-u Razavî, 1368 hş.
- Tehrânî, Mirza Cevad: Ârif u Sûfî Çe Migûyed: Bahsî der Mebâdî ve Usûl-i Tasavvuf ve İrfan, Tahran, Bunyâd-ı Bî'set, 1363 hş.
- Mizânü'l-Metâlib**, Tahran, Âfâk, 1392 hş.
- Tehşid, Mohammed Reza: “İslâhât ve Siyasetha-yi Novgerayi-i Rezâ Şah ve Tesir-i An ber Kudret u Nufuz-i Ruhaniyun der İran”, **Mecelle-yi Danişkede-yi Hukuk ve Ulûm-u Siyâsî**, Sayı:40, 1998.
- Türker, Ömer: “Nefis”, **DİA**, Cilt:XXXII, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2006, s. 529–531.
- Uluç, Tahir ve Akbari, Reza: “Günümüz İran’ında Felsefî Hayata Genel Bir Bakış”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:8, Sayı:15 2009/1, s. 59–75.

- Upton, Joseph M: **The History of Modern Iran: An Interpretation**, Cambridge, Harvard University Press, 1970.
- Uyar, Mazlum: İmâmiyye Şiası'nda Düşünce Ekolleri Ahbârilik, İstanbul, ayı-şığık kitapları, 2000.
- Şii Ulamânın Otoritesinin Temelleri: İmâmiyye Şiasında Usûlîlik ve Hiyerarşik Yapılanması, İstanbul, Kaknüs, 2004.
- Vahid, Sinâ: **Kıyam-ı Gevherşâd**, Tahran, Vizaret-i İrşâd-ı İslâmî, 1361 hş.
- Vekili, Hadi: "Tarihçe-yi Mekteb-i Tefkik", **Kitab-ı Nakd**, Cilt:XIV-XV, Sayı:65-66 Kış 1391 hş. - Bahar 1392 hş., s. 15-50.
- Vekilî, Muhammed Hasan: **Mekteb-i Tefkik; Tarih u Nakd**, 3. Baskı, Tahran, İntişarat-ı Kanun-u Endişe-yi Cevan, 1400 hş.
- Yavuz, Yusuf Şevki: "Ahval", **DİA**, Cilt:II, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1989, s. 190-192.
- Yılmaz, Sinan: Şii Gelenekte Felsefe Karşıtlığı: Mekteb-i Tefkik Örneği, Ankara, Fecr, 2024.
- Yılmaz, Sinan ve Erdem, Ö. Faruk: "An Examination on The Problem of the Legitimacy of Islamic Philosophy in the Maktab-e Tefkik School", **Mütefekkir**, Cilt:12, Sayı:24, December 2025, s. 431-446.
- Zengene, İbrahim: **Meşahir-i Medfun der Haram-ı Razavî**, Ed. Gulamrezâ Celâlis, Cilt:I, Meşhed, Bunyad-ı Pejuheşhâ-yi İslâmî, 1381 hş.

İnternet Kaynakları

- Dinani, Gulamhüseyn İbrahimi: "Berhî bâ Nâmegozârî Celu-yi Pahş-i Tefsîr-i Sûre-yi Hamd-i İmam râ Giriften", <https://www.jamaran.news/fa/tiny/news-21757>, 7 Mart 2026.
- Muessese-yi Maarif-i Ehl-i beyt: <https://maaref.org/>
- Suruş, Abdülkerim: "Der Sûg-i Ân Âzâde-yi Merd", http://www.dr.soroush.com/Persian/By_DrSoroush/P-NWS-13881013-DarsoogeAnAzadeMard.html, 16 Mart 2026.
- Tefrişi, Müçtebâ: "Muessese-yi Alevî: Dirpâterîn Medrese-yi Modern-i İslâmî der İran", https://www.bbc.com/persian/iran/story/2006/11/printable/061128_a_alavi_school, 16 Mart 2026.

Dizin

A

- Abbâsî 46, 106, 137, 139, 187, 188, 194, 195, 201, 275
- Abdülkerim Hâirî Yezdî 34, 68, 91
- Ahbâr 48, 49, 53, 165, 189, 314, 316
- Ahbârî 24, 51, 55, 62, 98, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 158, 165, 168, 169, 319, 323, 331
- Ahbârilik 50, 51, 145, 147, 150, 151, 152
- Ahbâriyye 26, 47, 48, 49, 50, 54, 56, 97, 145
- Ahsâî 58, 59, 60, 81, 153, 325
- Âhund Molla 67, 74, 75, 87, 88
- Allâme Meclisi 51, 201
- Aristoteles 119, 121, 122, 211, 212
- Âstân-ı Kuds-i Razavî Kütüphanesi 10, 17, 84, 113, 122, 123, 149, 174, 279, 280, 327, 328
- Âştîyânî 21, 72, 75, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 208, 325, 326
- Azerbaycan 33, 94

B

- Bâbilik 29, 45, 58, 60, 63, 95, 159
- Bağdat 52, 63, 140
- Bahâilik 29, 45, 60, 92, 95, 155, 156, 158, 161, 170
- Bahrânî 51, 55
- Bahreyn 51
- Bedâ 81, 82, 86, 266, 267, 284, 293, 298, 301, 304, 307, 308, 309, 310
- Bihârü'l-Envâr 50, 79, 100, 138, 141, 166, 179, 188, 189, 191, 192, 206, 217, 228, 232, 257, 275, 276, 290, 291, 292, 300, 303, 304, 313, 326
- Bihbehânî 30, 55, 325
- Burûcirdî 57, 72, 100, 101, 155, 159

C

- Ca'fer es-Sâdık 46, 135, 217, 232, 233, 254, 257, 277, 292, 300, 302, 303

D

- Dinani 19, 102, 326, 332

E

- Ebü Hanîfe 48
- Ebvâbu'l-Hüdâ 9, 10, 14, 15, 17, 69, 75, 78, 79, 80, 85, 104, 105, 107, 113, 136, 137, 138, 143, 146, 148, 170, 171, 172, 173, 174, 176, 180, 203, 209, 223, 224, 232, 239, 245, 253, 254, 261, 263, 265, 279, 281, 304, 310, 314, 319, 328
- Edille-i erbaa 54, 148
- Eflâtun 122, 191, 211, 281
- Ehl-i Beyt 16, 66, 69, 70, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 104, 105, 107, 108, 109, 111, 113, 170, 173, 180, 325, 328
- Ehl-i sünnet 24, 47, 49, 50, 54, 140, 145, 319
- Emevî 104, 187, 201
- Emir Kebîr 39, 99, 329
- Encümen-i Hüccekiye 9, 17, 21, 24, 92, 122, 153, 154, 155, 160, 162, 164, 165, 167, 168, 170, 317, 318, 323

- Ensârî 29, 55, 57, 87
- Envâr-ı kudsiyye 221, 235
- Esfâr 100, 101
- Esterâbâdî 50, 54, 146, 152
- Eş'ariyye 26, 118, 196, 318

F

- Fâikî 69, 107, 173, 174, 328
- Fazlullah Nûrî 30, 32, 33

- Fitri bilgi 22, 116, 239, 240, 241, 248, 317
Fusûsü'l-Hikem 98, 208, 326, 328
- G**
Gadır-i Hum 45
Gaybet 46, 47, 49, 61, 166
Gazzâlî 136, 137, 140, 141, 142, 318, 325
Gevher Şâd 42, 92
Gulpeygâni 67, 71, 72
- H**
Hâiri 34, 57, 68, 91, 97, 327
Halebî 17, 22, 24, 69, 70, 84, 85, 86, 92, 109, 111, 112, 113, 122, 123, 148, 149, 153, 154, 155, 157, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 170, 280, 318, 319, 327, 328
Hâmeneî 74, 75, 77, 327
Hâric 38, 68, 73, 74, 75, 93
Hasan eş-Şirâzî 29, 57, 67, 87, 88, 89
Hekimî 16, 20, 23, 24, 66, 67, 68, 69, 70, 73, 76, 90, 91, 92, 94, 101, 107, 108, 110, 111, 112, 123, 128, 129, 130, 131, 132, 150, 151, 167, 327
Hikmet-i Mütâliye 129, 294
Hillî 45, 53, 54, 201, 326, 327
Humeynî 55, 101, 102, 103, 114, 131, 147, 161, 163, 168, 170, 318, 319, 329, 331
Humus 35, 36
Hurekliyâ 59, 60, 325
- I**
Irak 34, 42, 47, 51, 52, 55, 57, 58, 66, 74, 78, 87, 89, 90, 97, 107, 326, 327
İbnü'l-Arabî 123, 208, 328
İcâznâme 82
İcmâ 53, 54, 148, 150
İmâmet 45, 59, 147
İmâmiyye 20, 45, 46, 47, 49, 52, 53, 56, 57, 58, 61, 65, 79, 94, 97, 105, 109, 114, 124, 125, 145, 147, 156, 164, 171, 189, 191, 192, 203, 282, 317, 329, 330, 332
İran 10, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 51, 55, 57, 58, 62, 71, 72, 73, 74, 75, 89, 91, 94, 95, 97, 101, 107, 108, 110, 111, 136, 146, 147, 154, 155, 158, 160, 162, 167, 170, 171, 317, 318, 323, 326, 327, 329, 330, 331, 332
İrfan 71, 72, 88, 98, 102, 108, 118, 119, 123, 124, 129, 130, 133, 135
İsfahan 66, 70, 72, 87, 88, 90, 98, 206, 329
İslâmî Devrim 55, 147, 161, 162, 163, 164, 318, 319
İsnâaşeriyye 9, 18, 31, 273, 275, 290
- K**
Kaçar 28, 31, 39, 44, 62, 82, 95
Kâfî 49, 105, 114, 178, 179, 189, 201, 202, 232, 233, 277, 329
Kâmil Şii 58, 59, 60
Kâşânî 50, 51, 152, 154
Kazak Garnizonu 32, 34, 43
Kazvîni 20, 22, 24, 90, 91, 92, 93, 94, 103, 109, 110, 112, 118, 119, 122, 124, 328
Kerbelâ 55, 66, 67, 88
Kûfe 52, 107
Kum 20, 21, 23, 26, 34, 45, 52, 55, 67, 69, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 90, 91, 93, 94, 98, 99, 100, 101, 103, 105, 107, 108, 109, 111, 115, 118, 137, 148, 151, 156, 157, 159, 164, 167, 170, 173, 176, 180, 325, 326, 327, 328, 329, 330
Kummi 42, 46, 54, 57, 74, 75, 91, 97, 126, 192, 329
Küleynî 49, 79, 105, 114, 178, 179, 189, 190, 201, 202, 214, 233, 277, 329
Kütüb-i Erbaa 49

- L**
Levh-i Mahfûz 290, 292, 298, 302, 303, 304
- M**
Maârif-i Ehl-i Beyt
Maârif 76, 80, 81, 82, 83, 84, 105, 108, 111, 173, 180, 328
Maârif-i İlâhiyye 122, 123, 327
Mâ-i basit 280
Ma'rîfet-i nefis 67
Ma'küliyyet 275
Ma'lûmiyyet 275, 284, 298, 299
Meâd 59, 70, 81, 84, 91, 119, 121, 127
Meclisî 50, 51, 100, 137, 138, 141, 142, 144, 166, 179, 185, 188, 189, 191, 201, 206, 217, 228, 232, 257, 276, 290, 291, 292, 296, 300, 301, 303, 304, 313, 326
Mefhûmiyyet 275, 285, 299
Mehdi 29, 31, 46, 47, 61, 69, 70, 71, 72, 89, 95, 106, 107, 110, 137, 138, 141, 144, 147, 148, 156, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 318, 319, 325
Mekteb-i Maârif-i Horasan 108, 171
Mekteb-i Tefkik 3, 4, 9, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 73, 76, 90, 98, 107, 108, 109, 110, 112, 114, 123, 127, 133, 148, 150, 167, 170, 171, 317, 327, 328, 330, 331, 332
Me'mûn 106, 188, 189, 194
Merci-i taklid 56, 57, 74, 78, 87, 97, 98, 100
Merci'îyyet 56
Mescid-i Sehle 69, 107
Meşhed 10, 17, 30, 42, 51, 60, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 81, 82, 83, 84, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 99, 101, 107, 109, 111, 113, 116, 123, 127, 137, 145, 146, 149, 152, 154, 156, 157, 158, 161, 170, 171, 173, 266, 279, 280, 317, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332
Meşîet 22, 232, 266, 267, 271, 282, 283, 289, 290, 293, 294, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 319, 322
Meşrutîyet 30, 32, 34, 39, 43, 57, 64, 68, 74, 87, 88, 89, 91, 97, 327
Meşşâi 92, 129, 139, 294
Mirza Muhammed Mehdi Garavi
İsfahânî 9, 13, 28, 66, 107
Misbâhu'l-Hüdâ 78, 80, 105, 172, 180, 328
Miyâncî 20, 22, 24, 94, 109, 110, 124, 125, 126, 174, 329
Morvârid 20, 22, 24, 75, 93, 127, 174, 329
Muhammed Ali Şah 28, 31, 32
Muhammed Rızâ 28, 44, 85, 153, 154, 155, 158
Musaddık 153, 154, 155, 158
Muzafferüddin Şah 28, 30, 31
Mu'tezile 52, 53, 196, 247
- N**
Nâini 34, 68, 72, 73, 75, 76, 87, 88, 89, 91, 96, 109, 141, 145, 146, 152
Nâsirüddin Şah 28, 29, 30, 34, 39, 62, 63
Necf 34, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 74, 77, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 100, 107, 109, 317
Necfî 55, 57, 99, 137, 173, 174, 325, 328, 329
Nehcü'l-Belâğa 205, 290
Nevbahî 46, 52, 53, 192, 329
- P**
Pehlevî 13, 28, 31, 44, 74, 75, 92, 95, 153, 154, 155, 159, 162, 163

R

Reştî 58, 59, 60, 61, 88
Rızâ Şâh 13, 28, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41,
42, 43, 44, 74, 75, 92, 155, 158

S

Sadr 45, 66, 67, 87, 327
Sadrâ 21, 56, 73, 91, 100, 126, 325, 331
Safevî 126, 154
Safevîler 50
Sakîfetü Benî Sâide 113, 132, 329
Sâmerrâ 25, 47, 66, 67, 87, 107, 330
Sehm-i imam 36, 159
Sekaleyn 51, 152
Seyyidân 24, 111, 112, 118, 133, 134,
135, 328, 330
Sübût-i ilmi 294, 297, 299
Sühreverdi 206, 207
Şahrûdî 24, 78, 94, 111, 157, 330
Şeyhiyye 29, 58, 59, 60, 62, 78, 81, 153,
156, 330
Şeyh Müfid 52, 53, 192, 257
Şeyh Sadûk 49, 52, 192
Şeyh Tûsî 49, 53
Şia 4, 18, 28, 30, 51, 52, 55, 56, 57, 97,
148, 157, 319, 325, 329, 331
Şirâziyye 127

T

Tabâtabâi 30, 56, 67, 74, 88, 91, 99, 100,
101, 102, 114, 136, 148, 149,
161, 331
Tahran 17, 19, 21, 23, 25, 29, 30, 32, 33,
34, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 50, 56,
57, 60, 63, 72, 77, 79, 90, 92, 93,
97, 98, 99, 102, 104, 107, 108,
111, 119, 122, 124, 125, 153,
154, 155, 158, 170, 172, 179,
208, 232, 325, 326, 327, 328,
329, 330, 331, 332

Takrirât 10, 17, 18, 84, 89, 92, 113, 148,
149, 279, 280, 327, 328
Tasavvuf 9, 13, 66, 67, 72, 73, 77, 79, 97,
101, 102, 103, 109, 110, 118,
137, 138, 139, 164, 165, 169,
171, 203, 206, 209, 211, 281,
317
Tehâfütü'l-Felâsife 136, 137, 192, 325
Tehrani 20, 22, 93, 124, 331
Tehrâni 109, 110, 112, 123, 124, 159
Tenbihât 20, 93, 109, 127, 329
Tevîl 104, 120, 130, 131, 134, 136, 169,
172, 188, 196
Tudeh 155, 162
Tûsî 49, 53, 126, 201
Türkiye 13, 34, 35

U

Usûlî 9, 54, 131, 145, 146, 148, 149, 151,
152, 198, 201
Usûliyye 47, 48, 49, 52, 55, 97

V

Vahiy 108, 119, 130, 133, 134, 135, 151,
169, 176, 199, 201, 204, 218,
222, 272, 273
Velâyet-i fakih 76, 83, 147, 318

Y

Yeni ilâhî ilimler 182, 183, 203, 210,
211, 221, 230, 313, 314, 316,
319
Yezdî 34, 56, 67, 68, 74, 88, 91, 136, 137,
173, 174, 328
Yunan 79, 104, 118, 121, 129, 139, 186,
187, 188, 189, 196, 197, 198, 200,
211, 244, 245

Saf Dinî Bilginin Peşinde:

Felsefe ve Tasavvufun Reddi

Mirza İsfahânî ve Mekteb-i Tefkik

İslâm düşünce tarihinde dinî bilginin kaynağı, aklın sınırları ve vahyin belirleyiciliği etrafında şekillenen tartışmalar, farklı düşünce geleneklerinin teşekkülüne zemin hazırlamıştır. XX. yüzyıl İran Şîi düşüncesinin dikkat çekici isimlerinden Mirza Muhammed Mehdi Garavî İsfahânî (1885–1946), dinî hakikatin ancak vahiy ve masum imamların öğretileri aracılığıyla kavranabileceğini savunmuş; felsefe ve tasavvufu ise vahiy temelli dinî bilginin saflığını bozan beşerî bilgi alanları olarak değerlendirmiştir.

Bu eser, Mirza İsfahânî'nin hayatını, ilmî kişiliğini ve din yorumunu temel eseri “Ebvâbu'l-Hüdâ” ekseninde incelemektedir. Bunun yanı sıra, onun düşüncelerinden doğan **Mekteb-i Tefkik** ile **Encümen-i Hüccetiye** gibi sonraki dinî ve fikrî oluşumlar ele alınmaktadır. Çalışmada ayrıca, Mirza İsfahânî'nin fikirlerinin neden “Yeni Ahbârlık” tartışmalarıyla ilişkilendirildiği, bu tartışmaların mezhep içi fikrî ayrışmalar bağlamındaki yeri değerlendirilmektedir.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

ISBN 978-625-8686-42-5

9 786258 686425